

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Capitvlaria Regvm Francorvm

Additae sunt Marculfi monachi & aliorum formulae veteres, & Notae
doctissimorum virorum

Baluze, Etienne

Parisiis, 1677

Lex Bajuvariorum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-19366

7. De secundis nuptiis.
  8. De divisione inter fratres.
  9. De eo qui sine liberis moritur.
- Titulus XV. De venditionibus.
- Cap. 1. Si quis res alienas vendiderit.
2. Si quis possessionem vendiderit.
  3. Si à servo alieno comparaverit.
  4. De contentione vendita rei.
  5. Si ingenuum hominem vendiderit.
  6. Si servum proprium vendiderit.
  7. Si servus de suo fuerit redemptus.
  8. De commutatione.
  9. De venditionis forma.
  10. De arris.
  11. De firmitate.
  12. Ut per charitatem venditio firmetur aut testes.
13. De pactis vel placitis.
- Titulus XVI. De testibus & eorum causis.
- Cap. 1. De testibus, si suam voluerit vindicare.
2. Si testem habuerit per aurem tractum.

3. Si testis vitiosus fuerit.
  4. De discordia iudicium.
  5. Si plures fuerint testes.
- Titulus XVII. De campionibus & causis quæ ad eos pertinent.
- Cap. 1. Si unus ab altero fuerit interfectus.
2. De his qui propriam alodem vendiderunt.
- Titulus XVIII. De mortuis & eorum causis.
- Cap. 1. Si mortuum ex monumento ejecerit.
2. Si in flumine projecerit.
  3. De vestitu mortuorum.
  4. Si vulneraverit mortuum.
  5. Si cadaver leserit.
  6. Si hamaverit mortuum.
  7. De navibus.
- Titulus XIX. De canibus. Capitula X.
- Titulus XX. De accipitribus vel avidibus. Capitula VI.
- Titulus XXI. De pomariis & nemoribus atque apibus. Capitula XI.

INCIPIT LEX BAIUVARIORVM.

TITVLVS PRIMVS.

De ecclesiasticis rebus, de libris legis institutionum, quæ ad clerum pertinent, seu de Ecclesiarum iure.

Cap. I. *Ut si quis liber Baiuvarius vel quisquamque alodem suam ad Ecclesiam vel quamcumque rem donare voluerit, liberam habeat potestatem.*

SI quis liber persona voluerit & dederit res suas ad Ecclesiam pro redemptione animæ suæ, licentiam habeat de portione sua, postquam cum filiis suis partivit. Nullus eum prohibeat, non Rex, non Dux, nec ulla persona habeat potestatem prohibendi ei. Et quicquid donaverit, villas, terram, mancipia, vel aliquam pecuniam, omnia quæcumque donaverit pro redemptione animæ suæ, hoc per epistolam confirmet propria manu sua ipsè, & testes adhibeat sex vel amplius. Si voluerit, imponant manus suas in epistola, & nomina eorum notent ibi quos ipsè rogaverit. Et tunc ipsam epistolam ponat super altare, & sic tradat ipsam pecuniam coram sacerdote qui ibidem servit. Et post hæc nullam habeat potestatem exinde nec ipsè nec posteri ejus, nisi defensor Ecclesie ipsius per beneficium prestare voluerit ei, sed apud Episcopum defendatur

res Ecclesie, quicquid à Christianis ad Ecclesiam Dei datum fuerit.

II. *De his qui contra legem Ecclesiam fraudare voluerint.*

Si quis aliqua persona contra res Ecclesie injustè agere voluerit, vel de rebus Ecclesie abstrahere voluerit, sive ille qui dedit, vel de heredibus ejus, aut qualiscunque homo præsumpserit, inprimis incurrat Dei iudicium & offensionem sanctæ Ecclesie, & iudici terreno persolvat auri uncias tres, & illas res Ecclesie reddat, & alias similes addat Rege cogente vel Principe qui in illa regione iudex est.

III. *De furtis Ecclesie, quomodo componantur.*

I. Si quis res Ecclesie furaverit, & exinde probatus fuerit, de quacunque re niungeldos solvat, id est, novem capita restituat. Et si negare voluerit, secundum qualitatem pecuniæ juret in altari de qua Ecclesia furaverit. De una saiga solus juret. De duabus saigis, vel tribus, & usque ad tremissem, cum uno sacramentale juret. Deinde usque ad quatuor tremisses cum tribus sacramentalibus juret.

II. Et si ampliorem pecuniam furaverit, aut caballum, aut bovem, aut vaccam, vel quicquid plus valet quam quatuor tremisses, & negare voluerit, tunc cum

cum sex sacramentalibus juret, & ipse sit septimus, in altare coram populo & Presbytero.

III. Si autem de ministerio Ecclesie aliquid furaverit, id est, calicem, aut patenam, vel pallam, aut qualemcunque rem de infra Ecclesia furaverit, & probatus fuerit, trimniungeldo solvat, hoc est, ter novem restituat. Et si negare voluerit, secundum qualitatem pecunie juret cum XII. sacramentalibus in ipso altare.

IV. *De his qui servum Ecclesie ad fugiendum suaserint.*

I. Si quis servum Ecclesie vel ancillam ad fugiendum suaserit, & eos foras terminum duxerit, & exinde probatus fuerit, revocet eum celeriter, & cum quindecim solidis componat auro adpretiatis, pro qua re presumpserit hoc facere. Et dum illum revocat, alium mittat in loco pro pignore donec illum reddat quem in fuga duxit. Et si non potuerit illum invenire, tunc alium donec similem illi, & quindecim solidos componat.

II. Ita & de ancilla, secundum quod valet, similiter faciat.

V. *De his qui servum Ecclesie sine mortali crimine interemerint.*

Si quis servum Ecclesie sine mortali culpa occiderit per presumptionem, duos similes restituat pro illo quem occidit. Et si negare voluerit, cum duodecim sacramentalibus juret in altare in illa Ecclesia cujus servum occidit.

VI. *De his qui res Ecclesie igne cremaverint.*

I. Si quis res Ecclesie igne cremaverit per invidiam more furtivo in nocte, & inventus fuerit, si servus est, tollatur manus ejus & oculi ejus, ut amplius non valeat facere malum. Dominus vero ejus omnia similia restituat, quicquid in illo incendio arserit.

II. Et si liber homo hoc presumpserit facere, & res Ecclesie igne cremaverit, & probatus fuerit, componat hoc secundum legera, id est, in primis donet sexaginta solidos auro adpretiatis propter presumptionem, quia talia ausus fuerat facere. Postea omne culmen quod in illo incendio cecidit cum viginti quatuor solidis componat, & quicquid ibi arserit, omnia similia restituat. Et quanti homines ibi intus fuerint, & inlasi de incendio evaserint, unicuique cum sua hrevavvnti componat. Et si ibi aliquis laesus fuerit vel mortuus, ac si ipse cum propria manu fecerit, sic secundum personam uniuscujusque

Tom. I.

componat. Et si hoc negare voluerit, cum viginti quatuor sacramentalibus nominatis juret in altare evangelio superposito coram defensore Ecclesie.

III. Et quisquis de rebus Ecclesie furtivus probatus fuerit, ad partem fisci profredo prabeat fidejussorem, & donet vvadum de quadraginta solidis, & tantum solvat quantum iudex jusserit, & quantum durius solverit, tantum firmior erit pax Ecclesie.

VII. *De his qui rei sunt, & confugium fecerint ad Ecclesiam.*

I. Si culpabilis aliquis confugium ad Ecclesiam fecerit, nullus cum vi abstrahere ausus sit, postquam januam Ecclesie intraverit, donec interpellat Presbyterum Ecclesie vel Episcopum.

II. Si presbyter responsum dare ausus non fuerit, & si talis culpa est ut dignus sit disciplina, cum consilio sacerdotis hoc faciat, quia ad Ecclesiam confugium fecit.

III. Nulla sit culpa tam gravis ut vita non concedatur propter timorem Dei & reverentiam sanctorum, quia Dominus dixit: *Qui dimiserit, dimittetur ei. Qui non dimiserit, nec ei dimittetur.*

IV. *Si quis autem homo contumax & superbus timorem Dei vel reverentiam Ecclesiarum sanctarum non habuerit, & fugientem servum suum, vel quem persecutus fuerit, de Ecclesia vi abstraxerit, & Deo honorem non dederit, componat ad ipsam Ecclesiam quadraginta solidos iudice cogente, & pro fredro ad fiscum quadraginta solidos, ut sit honor Deo & reverentia sanctorum, & Ecclesia Dei semper invicta sit.*

VIII. *De compositione ministrorum Ecclesie, quomodo componantur.*

I. Si quis ministros Ecclesie, id est, Subdiaconum, Lectorem, Exorcistam, Acolytum, Ostiarium, de istis aliquem iniuriaverit, aut percusserit, vel plagaverit, vel occiderit, componat hoc dupliciter sicut solent componi parentes ejus.

II. Illi qui sunt ministri altaris Dei, duplicem compositionem accipiant.

III. Alij autem Clerici componantur sicut parentes eorum.

IX. *De monachis.*

Monachi autem qui secundum regulam in monasterio vivunt, & illi dupliciter componantur secundum genealogiam suam, ut reverentia sit Dei, & pax eis qui illi deserviunt.

G

LEX BARRIVARIORVM.

Matth. 6.

Lib. v. Capitulum 317.

v. 336.

ibidem.

LEX BA-
IVVARIO-
RVM.

X. De Presbyteris vel Diaconibus, quomodo componantur.

I. Si quis Presbytero vel Diacono, quem Episcopus in parrochia ordinavit, vel qualem plebs sibi recepit ad sacerdotem, quem ecclesiastica sedes probatum habet, injuriam fecerit, vel plagaverit, tripliciter eum componat.

II. Si autem Presbyterum occiderit, solvat trecentos solidos auro adpretiatos. Si aurum non habet, donet aliam pecuniam, mancipia, terram, vel quicquid habet, usque dum impleat.

III. Diaconum verò cum ducentis solidis solvat.

IV. Utrosque ad illam Ecclesiam ubi ministri fuerunt, Episcopo requirente, & iudice cogente, qui in illa provincia sunt ordinati.

V. Et pro fredo in publico solvat solidos sexaginta, ut exinde sit reverentia sacerdotum, & honor ecclesiasticus non contemnatur, neque præsumptio crescat in plebe.

XI. De solis Episcopis, & illorum interfectione.

I. Si quis Episcopum, quem constituit Rex, vel populus elegit sibi Pontificem, occiderit, solvat eum Regi vel plebi aut parentibus secundum hoc edictum. Fiat tunica plumbea secundum statum ejus, & quod ipsa pensaverit, auri tantum donet qui eum occidit. Et si aurum non habet, donet aliam pecuniam, mancipia, terram, villas, vel quicquid habet, usque dum impleat debitum. Et si non habet tantam pecuniam, seipsum & uxorem & filios tradat ad Ecclesiam illam in servitium usque dum se redimere possit. Hoc per imperium Regis vel iudicis fiat. Et illa pecunia in usu ipsius Ecclesie, ubi Pontifex fuit, ibi sit firmata usque in perpetuum.

II. Et si Episcopus contra aliquem culpabilis apparet, non præsumat eum occidere, quia summus Pontifex est; sed mallet eum ante Regem vel Ducem, aut ante plebem suam.

III. Et si convictus de crimine negare non possit, tunc secundum canones ei iudicetur.

IV. Si talis est culpa ut deponatur, deponatur aut exilietur. De homicidio, de fornicatione, de consensu hostili, si infra provinciam inimicos invitaverit, & eos perdere voluerit quos salvare debuerat, pro istis culpis damnetur.

XII. De sanctimonialibus vel Deo dicatis.

Si quis sanctimonialiam, hoc est, Deo dicatam, de monasterio traxerit, & eam sibi in conjugio duxerit contra legem ecclesiasticam, requirat eam Episcopus civitatis illius cum consilio Ducis, veli nolit, tamen reddat eam ad illud monasterium unde eam tulit, & componat ad illud monasterium dupliciter sicut solet componere qui alienam rapit sponfam. Scimus illum crimini esse obnoxium qui alienam sponfam rapit. Quanto magis ille obnoxius est crimini qui Christi usurpavit sponfam? Et si noluerit emendare & reddere, expellatur de provincia, dicente Apostolo: *Anferite malum à vobismetipsis, & iterum: Tradere huiusmodi satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini.*

XIII. De Presbyteris & Diaconibus, ut minimè habitent cum mulieribus.

I. De Presbyteris vel Diaconis & de ecclesiasticis ministris, ut nullo Presbytero vel Diacono liceat habere secum in domum extraneam feminam, ne per illam occasionem decipiatur, & pollutus offerat sacrificium Deo, nec plebs per ejus offensionem corrumpatur, & plagam sustineat.

II. Propterea qui gradu sacerdotali fulciuntur, extraneam mulierem interdicta consortia cognoscant; hac eis tantum facultate concessa, ut matres, filias, atque sorores germanas inter domorum suarum septa contineant. In his enim nihil suspecti criminis æstimare foedus naturale permittit. illas etiam non relinqui castitatis hortatur affectio.

III. De ceteris causis Presbyteri, Diaconi, vel Clerici ab Episcopo secundum illorum canones iudicentur.

XIV. De colonis vel servis Ecclesie, qualiter serviant.

I. De colonis vel servis Ecclesie, qualiter serviant, vel qualia tributa reddant, hoc est, agrarium secundum æstimationem iudicis, provideat hoc iudex; secundum quod habet donet. De triginta modis tres donet, & pascuarium desolvat secundum usum provincie.

II. Andecingas legitimas, hoc est, perticam decem pedes habentem, quatuor perticas in transverso, quadraginta in longo, arare, seminare, claudere, colligere, & trahere, & recondere. Pratum arpeno uno claudere, secare, colligere, & trahere. A tremisse unusquisque accola ad duo modia sationis excolligere, seminare, colligere, & recondere debeat. Et vineas

plantando claudere, fodere, propaginare, praedicere, vindemiare.

III. Reddant decimum fascem de lino, de apibus decimum vas, pullos quatuor, ova quindecim reddant.

IV. Parafredos donent, aut ipsi vadant ubi eis injunctum fuerit. Angarias cum carro faciant usque quinquaginta leugas, amplius non minentur.

V. Ad casus dominicas stabulare, fenile, granicam, vel tuninum recuperando, peditturas rationabiles accipiant; & quando necesse fuerit, omnino componant. Calcesurnum ubi propè fuerit, ligna aut petras quinquaginta homines faciant, ubi longè fuerit, centum homines debeant exire, & ad civitatem, vel ad villam, ubi necesse fuerit, ipsam calcem trahant.

VI. Servus autem Ecclesiae secundum possessionem suam reddat tributa. Opera verò tres dies in hebdomada in domino operetur, tres verò sibi faciat. Si verò dominus ejus dederit ei boves aut alias res quas habet, tantum serviat quantum ei per possibilitatem impositum fuerit. tamen injustè neminem opprimat.

TITVLVS II.

De Ducibus & eorum causis quæ ad eos pertinent.

Cap. I. *Si quis de morte Ducis consiliatus fuerit.*

SI quis contra Ducem suum, quem Rex ordinavit in provincia illa, aut populus sibi elegerit Ducem, de morte ejus consiliatus fuerit, & exinde probatus negare non potest, in Ducis sit potestate homo ille & vita illius, & res ejus infiscantur in publico.

II. Et hoc non sit per occasionem factum, sed probata res expedit veritatem; nec sub uno teste, sed sub tribus testibus personis coequalibus sit probatum. Si autem unus fuerit testis, & ille alter negaverit, tunc Dei accipiant judicium. exeant in campo, & cui Deus dederit victoriam, illi credatur. Et hoc in præsentia populi fiat, ut per invidiam nullus pereat.

III. Ut nullus Bajuvarius alodem aut vitam sine capitali crimine perdat, id est, si aut in necem Ducis consiliatus fuerit, aut inimicos in provinciam invitaverit, aut civitatem capere ab extraneis machinaverit, & exinde probatus inventus fuerit, tunc in Ducis sit potestate vita ipsius & omnes res ejus & patrimonium.

Tom. I.

IV. Cetera verò quæcunque commiserit peccata, quousque habet substantiam, componat secundum legem.

V. Si verò non habet, ipse se in servitio deprimat, & per singulos menses vel annos quantum lucrare quiverit, persolvat cui deliquit, donec debitum univèrsium restituat.

II. *Si quis Ducem suum occiderit.*

Si quis Ducem suum occiderit, anima illius pro anima ejus sit, mortem quam intulit recipiat, & res ejus infiscantur in publico in sempiternum.

III. *Si quis seditionem excitaverit contra Ducem suum.*

I. Si quis seditionem excitaverit contra Ducem suum, quod Bajuvarij carmulum dicunt, per quem in primis fuerit levatum, componat Duci sexcentos solidos.

II. Alij homines qui cum secuti sunt illi similes, & consilium cum ipso habuerunt, unusquisque cum ducentis solidis componat.

III. Minores populi qui eum secuti sunt, & liberi sunt, cum quadraginta solidis componant, ut tale scandalum non nascatur in provincia.

IV. *Si quis in exercitu scandalum excitaverit.*

I. Si quis in exercitu, quem Rex ordinavit vel Dux de provincia illa, scandalum excitaverit infra proprium hostem, & ibi homines mortui fuerint, componat in publico sexcentos solidos.

II. Et quisquis ibi aut percussiones aut plagas aut homicidium fecerit, componat sicut in lege habetur, unicuique secundum suam genealogiam.

III. Et ille homo qui hæc commisit, benignum imputet Regem vel Ducem suum, si ei vitam concesserint.

IV. De minoribus autem hominibus, si in hoste scandalum commiserint, in Ducis sit potestate qualem poenam sustineant.

V. Et ille usus eradicandus est, ut non fiat. Solet enim propter pabula equorum vel propter ligna fieri scandalum, quando aliqui defendere volunt casus vel scurias ubi fœnum vel granum inveniunt. Hoc vetandum est ne fiat. Ut si quis invenerit pabula vel ligna, tollat quantum vult, & nemini veter tollenti, ut per hoc scandalum non nascatur.

VI. Si quis hoc ausus fuerit facere, aut contradicere aliquid quod lex vetat, ille tunc, si inventus fuerit, coram Duce disciplinae hostili subjaceat, vel ante Comitum suum quinquaginta gamaetas, id est,

G ij

LEX BAJU-
 VARIORVM.

LXXBA-
IVARIO-
KVM.Lib. v. Ca-
pit. c. 141.
VI. c. 382.

quinquaginta percussiones accipiat.

V. Si quis infra provinciam, ubi Dux exercitum ordinaverit, sine Ducis iussione aliquid præderit.

I. Si quis in exercitu infra provinciam sine iussione Ducis sui per fortiam hostilem aliquid deprædare voluerit, aut fœnum tollere aut granum, vel casas incendere, hoc omnino testamur ne fiat. & exinde curam habeat Comes in suo comitatu. Ponat enim ordinationem suam super Centuriones & Decanos, ut unusquisque provideat suos quos regit, ut contra legem non faciant.

II. Et si aliquis præsumptuosus hoc fecerit, à Comite illo sit requirendum cuius homo hoc fecit.

III. Et si ille Comes neglexerit inquirere quis hoc fecit, ille omnia de suis rebus restituat, tamen tempus requirendi habeat.

IV. Et si talis homo potens hoc fecerit quem ille Comes distringere non potest, tunc dicat Duci suo, & Dux illum distringat secundum legem.

V. Si liber est, quadraginta solidis sit culpabilis, & omnia similia restituat.

VI. Si servus hoc fecerit, capitali subiacet sententiæ. Dominus verò ejus omnia similia restituat, quia servo suo non contestavit ut talia non faceret. Quia si volmetipfos comeditis; citò deficietis.

VII. Comes tamen non neglegat custodire exercitum suum, ut non faciant contra legem in provincia sua.

VI. Si quis in exercitu aliquid furaverit.

I. Si quis in exercitu aliquid furaverit, pastoriam, capistrum, frenum, feltrum, vel quæcunque involaverit, & probatus fuerit, si servus est, perdat manus suas, dominus verò ejus ipsam rem, si habet, aut similem reddat.

II. Si autem liber homo hoc fecerit, cum quadraginta solidis redimat manus suas, & quod tulit reddat.

VII. Si quis in utilitate Ducis vel domini sui mortuus fuerit.

I. Si quis homo in utilitatem domini sui in exercitu, vel ubicunque dominus ejus eum miserit, perrexerit, & ibi mortuus fuerit, & quærit opinionem facere domino suo vel populo suo, heredes ejus nunquam sint dejecti de hereditate ejus, quamvis qualescunque sint, sed Dux eos defendat usque dum ipsi possint.

II. Tunc enim unusquisque non tardat voluntatem domini sui facere quando spe-

rat se exinde munus accipere, si inde vivens evaserit. Et si propter hoc mortuus fuerit, credat quòd filij ejus aut filia possideant hereditatem ejus nullo inquietante, tunc fidus & promptus implet iussionem.

VIII. Si quis Regis vel Ducis sui iussione hominem interfecerit.

I. Si quis hominem per iussionem Regis vel Ducis sui, qui illam provinciam in potestate habet, occiderit, non requiratur ei, nec fidosus sit, quia iussio domini sui fuit, & non potuit contradicere iussionem, sed Dux defendat eum & filios ejus pro eo.

II. Et si Dux ille mortuus fuerit, alius Dux qui in loco ejus accedit, defendat eum.

IX. De Duce si protervus & elatus vel superbus atque rebellis fuerit, & decretum Regis contempserit.

Si quis autem Dux de provincia illa, quem Rex ordinaverit, tam audax aut contumax, aut levitate stimularis, seu protervus & elatus, vel superbus atque rebellis fuerit, qui decretum Regis contempserit, donatu dignitatis ipsius ducati careat, etiam & insuper spem supernæ contemplationis sciat se esse condemnatum, & vim salutis amittat.

X. De filiis Ducum, si protervi fuerint.

I. Si quis filius Ducis tam superbus vel stultus fuerit ut patrem suum dehonestare voluerit per consilium malignorum, vel per fortiam, & regnum ejus auferre ab eo, dum adhuc pater ejus potest iudicio contendere, in exercitu ambulare, populum judicare, equum viriliter ascendere, arma sua vivaciter bajulare, non est furdus, nec cæcus, in omnibus iussionem Regis potest implere, sciat se ille filius contra legem fecisse, & de hereditate patris sui se esse dejectum, & nihil amplius ad eum pertinere de facultatibus patris sui. & hoc in potestate Regis vel patris sui erit ut exliet eum, si vult.

II. Nihil aliud habeat in potestatem nisi quod per misericordiam Rex vel pater ejus dare ei voluerit.

III. Et si supervixerit patrem suum, & alios fratres habuerit, non dent ei portionem, quia contra legem peccavit in patrem suum.

IV. Et si ille solus de heredibus ejus supervixerit patrem suum, in Regis erit potestate, cui vult donet, aut illi, aut alteri.

LEX BA-
 IVVARI O-
 RVM.

XI. *De eo qui scandalum in curte Ducis commiserit.*

I. Si quis curte Ducis scandalum commiserit, ut ibi pugna fiat per superbiam suam, vel per ebrietatem, quicquid ibi factum fuerit, omnia secundum legem componat, & propter stultitiam suam in publico componat quadraginta solidos.

II. Si servus est alicujus qui hæc commisit, manus perdat.

III. Nullus unquam præsumat in curte Ducis scandalum committere.

XII. *Vt nullas in campiones sine iussa manus inciat.*

I. Si quis in curte Ducis, vel ubicunque pugnaverint campiones, manus ad levandum miserit antequam ille iusserit cui commendatum est prævidere, si liber est, quadraginta solidos componat in publico. Si servus, manum suam ibi dextram perdat, aut dominus ejus redimat eam cum viginti solidis.

II. Veranda est talis causa unde scandalum solet nasci.

XIII. *De his qui in curte Regis aliquid furaverint.*

I. Si quis infra curtem Ducis aliquid involaverit, quia domus Ducis domus publica est, trimniungeldum componat, hoc est, ter novem donet liber homo. Servus verò niungeldo solvat, aut manus perdat.

II. Et si aliquid invenerit in curte Ducis quasi per neglectum jacere, & id tulerit, & super noctem celaverit, furtum reputetur, in publico quindecim solidos componat.

XIV. *De his qui iussionem Ducis contempserint.*

Si quis iussionem Ducis sui contempserit, vel signum quale visus fuerit Dux transmittere, aut anulum, aut sigillum, si neglexerit venire aut facere quod iustum est, quindecim solidos pro neglecto donet in publico, & sic impleat iussionem.

XV. *Vt placita fiant per Kalendas.*

I. Vt placita fiant per Kalendas, aut post quindecim dies, si necesse est, ad causas inquirendas, ut sit pax in provincia, & omnes liberi conveniant constitutis diebus ubi iudex ordinaverit, & nemo sit ausus contemnere venire ad placitum. Qui infra illum comitatum manent, sive Regis vassi, sive Ducis, omnes ad placitum veniant. Et qui neglexerit venire, damnetur quindecim solidis.

II. Comes verò secum habeat iudicem, qui ibi constitutus est iudicare, & librum

legis, ut semper rectum iudicium iudicet de omni causa quæ componenda sunt.

III. Qui contra legem fecit, componat sicut lex habet, & donet vviadium Comitum illo de fredo sic ut lex est.

XVI. *Vt iudex partem suam accipiat.*

Iudex verò partem suam accipiat de causa quam iudicavit. De tribus solidis tremissem accipiat, de sex solidis duos tremisses accipiat, de novem solidis unum solidum accipiat. De omni compositione semper nonam partem accipiat, dum rectum iudicat.

XVII. *Qualis iudex fieri debeat.*

Iudex autem talis ordinetur qui veritatem secundum hoc edictum iudicet. Non sit personarum acceptor, neque cupidus pecunie. Perit lex cupiditatis amore. Præmia & dona legibus vires tulerunt. Impunita manet malè vivendi licentia. Propterea talis constituatur iudex qui plus diligat iustitiam quam pecuniam.

XVIII. *Si iudex propter munera iniuste iudicaverit.*

Iudex si accepta pecunia malè iudicaverit, ille qui iniuste aliquid ab eo per sententiam iudicantis abstulerit, ablata restituat. Nam iudex qui perperam iudicaverit, in duplum ei cui damnum intulerit cogatur exsolvere, quia ferre sententiam contra legum nostrarum statuta præsumpsit, & in fisco cogatur quadraginta solidos perfolvere.

XIX. *Si per ignorantiam malè iudicaverit.*

Si verò nec per gratiam, nec per cupiditatem, sed per errorem iniuste iudicaverit, iudicium ipsius, in quo errasse cognoscitur, non habeat firmitatem; iudex non vocetur ad culpam.

XX. *De Ducum genealogia, ut duplum honorem accipiant, & eorum compositione.*

I. De genealogia qui vocantur Huosi, Throzza, Sagana, Hahilingua, Aennion, isti sunt quasi primi post Agilolfingos, qui sunt de genere ducali. Illis enim duplum honorem concedimus. Et sic duplam compositionem accipiant.

II. Agilolfingi verò usque ad Ducem in quadruplum componuntur, quia summi Principes sunt inter vos.

III. Dux verò qui præest in populo, ille semper de genere Agilolfingorum fuit, & debet esse; quia sic Reges antecessores nostri concesserunt eis, ut qui de genere illorum fidelis Regi erat & prudens, ipsum constituerent Ducem ad regendum populum illum.

L. X. BA-
IVARIO-
R. V. M.

IV. Et pro eo quia Dux est, addatur ei major honor quam ceteris parentibus ejus, sic ut tertia pars addatur super hoc quod parentes ejus componuntur. Si vita parentorum ejus aufertur, cum sexcentis quadraginta solidis componuntur. Dux verò cum nongentis sexaginta solidis componitur parentibus, aut Regi, si parentes non habuerit.

V. Et secundum hoc edictum alia compositio sequatur, qualiter parentes ejus componi solent. Itaque si Duci aliquid accesserit à cœqualibus suis, sic eum componere debet. Vbi compositio parentum ejus est in quatuor solidis, Duci verò sex solidis. Vbi illorum in sex solidis, Duci verò in novem. Vbi verò illis dantur duodecim solidi, Duci autem octodecim. Sic semper addatur tertia pars supra in Ducis causa usque in novissimam quæstionem quæ solet inter homines contingere.

TITVLVS III.

De liberis, quomodo componantur.

I. Si quis liberum percusserit per iram.

I. Si quis liberum per iram percusserit, quod pulisac vocant, unum solidum donet.

II. Si ei sanguinem fuderit, solidum unum & femis componat.

III. Si in eum contra legem manus iniecerit, quod infanc dicunt, tres solidos donet.

IV. Si in eo venam percusserit, ut sine igne sanguinem stagnare non possit, quod athargrati dicunt, vel in capite testa appareat, quod gebulsini vocant, & si os fregerit, & pellem non fregerit, quod palprust dicunt, & si talis plaga ei fuerit quæ tumens sit, si aliquid de istis contigerit, cum sex solidis componat.

V. Si os tulerit de plaga de capite, vel de brachio supra cubitum, cum sex solidis componat.

VI. Si cervella in capite appareat, vel interiora membra plagata fuerint, quod hreuvavunt dicunt, cum duodecim solidis componat.

VII. Si quis eum funibus ligaverit contra legem, duodecim solidos componat.

VIII. Si eum per vim implexaverit, & non ligaverit, quod hropant dicunt, cum sex solidis componat.

IX. Si quis libero oculum eruerit, vel pedem tulerit, cum quadraginta solidis componat.

X. Et si talis plaga vel fractura fuerit ut exinde mancus sit, cum viginti solidis componat.

XI. Si quis alicujus pollicem absciderit, cum duodecim solidis componat.

XII. Et si proximum à pollice vel minimum absciderit, cum novem solidis componat, unum sic, & alium sic.

XIII. Illos medianos duos digitos cum decem solidis componat, unum cum quinque solidis, & alium cum quinque.

XIV. Et si non fuerint abscisi, & est mancus, & stat rectus ut non possit plicari, hoc impedimentum est ad arma bajulare, major est compositio quam de absciso, tertiam partem super addat. Ad duodecim adde quatuor, fiunt sexdecim. Ad novem adde tria, fiunt duodecim. Ad quinque adde duo & tremisse, fiunt septem solidi & tremisse. Sic enim debes judicare, & sic componere.

XV. Si quis alicui brachium supra cubitum transpunerit, cum sex solidis componat.

XVI. Si ante cubitum transpunerit, cum tribus solidis componat.

XVII. Si quis alicui nasum transpunerit, cum novem solidis componat.

XVIII. Si quis aurem transpunerit, tres solidos componat.

XIX. Si quis aurem alicui absciderit, cum viginti solidis componat.

XX. Si eum sic plagaverit ut inde surdus fiat, cum quadraginta solidis componat.

XXI. Si aurem maculaverit ut exinde turpis appareat, quod lidcarti vocant, cum sex solidis componat.

XXII. Labium subterius similiter componat, & palpebram subterius similiter modo. Si sic plagaverit ut lacrymam continere non possit, vel subterius labium salivam non continet, tunc cum sex solidis componat.

XXIII. Superiorem verò palpebram vel superius labium si maculaverit, cum tribus solidis componat.

XXIV. Si quis alicui dentem maxillarem, quem marchzant vocant, excusserit, cum duodecim solidis componat.

XXV. Alios verò dentes si excusserit, unumquemque cum sex solidis componat.

II. De in ripa projectis.

Si quis alium de ripa vel de ponte in aquam impinxerit, quod Bajuvarij inunvunt dicunt, cum duodecim solidis componat.

III. De ab equo projectis.

Si quis aliquem de equo suo deposuerit, quod marachfalli vocant, solidos sex componat.

IV. De scalis projectis.

Et si alicui scalam injustè ejecerit, vel quodcunque genus ascensionis, & ille desuper fuerit relictus, quod inunvvan dicunt, cum duodecim solidis componat.

V. De in ignem projectis.

Similiter qui in ignem impinixerit, ita ut flamma super caput emineat, cum duodecim solidis componat.

VI. De sagitta toxicata.

Si quis cum toxicata sagitta alicui sanguinem fuderit, cum duodecim solidis componat, eò quòd inunvvan est.

VII. De potione mortifera.

Similiter qui potionem hujusmodi donaverit alicui in quo mortiferum esse dinoscitur, quamvis parvum sit, aut multum, si evaserit, cum duodecim solidis componat.

VIII. De hostiliter cinctis.

I. Si quis liberum hostili manu cinxerit, quod herireita dicunt, id est, cum quadraginta duobus clypeis, & sagittam in curtum projecerit, aut quodcunque telorum genus, cum quadraginta solidis componat. Duci verò nihilominus.

II. Si autem minus fuerint scuta, veruntamen ita per vim injustè cinxerit, quod heimzuht vocant, cum duodecim solidis componat.

IX. De invitis pro pignore obtentis.

Si quis liberum contra legem per vim pro pignore tenuerit, aut in domo recluserit hujusmodi ut liberum non habeat egressum, cum quadraginta solidis componat.

X. De porcis dispersis.

Si quis liberi porcos propter præsumptionem ejulati aut hujusmodi sono ejecerit vel disperserit, ubi septuaginta fuerint porci, & ipse pastor buccinam portaverit porcilem, cum duodecim solidis componat.

XI. De simulatis, quod vvanctodal dicunt.

Si quis liber à facie inimicorum suorum fugerit, & alius eum per vim constare fecerit, aut se contra illum paraverit, interdum inimici illius conjunxerint, & interfecerint, & iste nihil amplius commiserit, nec ipse tetigerit, quod vvanctodal dicunt, cum duodecim solidis componat parentibus suis.

XII. De plaga claudicationis.

Si quis aliquem plagaverit ut exinde claudus fiat, sic ut pes ejus ros tangat, quod taudregil vocant, cum duodecim solidis componat.

XIII. De interfectione liberi hominis.

I. Si quis liberum hominem occiderit, solvat parentibus suis, si habet. Si autem non habet, solvat Duci, vel cui commendatus fuit dum vixit, bis octuaginta solidos, id sunt centum sexaginta.

II. De feminis verò eorum si aliquid de istis actis contigerit, omnia dupliciter componantur. Et quia femina cum armis se defendere nequiverit, duplicem compositionem accipiat.

III. Si autem pugnare voluerit per audaciam cordis sui, sicut vir, non erit duplex compositio ejus, sed sicut fratres ejus, ita & ipsa recipiat.

XIV. De peregrinis transcurrentibus viam.

I. Nemo enim ausus sit inquietare vel nocere peregrinum, quia alij propter Deum, alij propter necessitatem discurrunt, tamen una pax omnibus necessaria est.

II. Si autem aliquis tam præsumptuosus fuerit ut peregrinum nocere voluerit, & fecerit, aut despoliaverit, vel læserit, vel plagaverit, aut ipsum ligaverit, vel vendiderit, aut occiderit, & exinde probatus fuerit, centum sexaginta solidos in filco cogatur exsolvere, & peregrino, si viventem reliquit, omnia injuria quod fecit ei, vel quod tulit, dupliciter componat sicut solet unum de infra provincia componere.

III. Si autem eum occiderit, centum solidos auro adpreciatos cogatur exsolvere. Si parentes defunt, filcus accipiat, & pro delicto hoc pauperibus tribuat, ut possit is Dominum propitium habere, qui dixit: *Peregrinum & advenam non contristabis de suis rebus.* Exod. 22.

IV. Si Dux illi concesserit aliquid habere, componat octuaginta solidos.

XV. Si servus liberum furaverit.

I. Si verò servus liberum furaverit & vendiderit, dominus ejus ligatum præsentet coram judice. In Ducis potestate sit disciplina ejus, aut manus perdat, aut oculos. Sine signo nunquam evadat, quamvis delitiosus sit apud dominum suum.

II. Et si dominus ejus hoc jussit, aut consentiens fuit, superiori sententiæ subjaceat ipse, & illum servum perdat.

LXX BARRIARIO-
XV.M.

LEX BA-
LIVARIO-
XV M.

TITVLVS IV.

*De liberis qui permantur dimissi sunt liberi,
quomodo componantur.*

I. Si quis cum percusserit, quod pu-
lilliac vocant, cum dimidio solido
componat.

II. Si ei sanguinem perfuderit, cum no-
vem saigis & semis componat.

III. Si in eum contra legem manus in-
jecerit, quod infanc dicunt, vel si eum
plagaverit, ut propter hoc medicum in-
quirat, vel sic ut in capite testa appareat,
vel vena percussa fuerit, cum solido & se-
mis componat.

IV. Si in eum talem plagam fecerit ut
exinde os tollatur de capite vel de brachio
supra, cum tribus solidis componat.

V. Si quis eum percusserit ut cervella
ejus appareat, vel interiora membra vul-
neraverit, quod hreuvavnt dicunt, vel
eum ligaverit contra legem, cum sex soli-
dis componat.

VI. Si quis ei oculum vel manum vel
pedem excusserit, cum decem solidis com-
ponat.

VII. Si quis alicui pollicem absciderit,
cum sex solidis componat.

VIII. Proximum a pollice & minimum
digitum cum solido uno & semis compo-
nat.

IX. Et medianos duos cum solido com-
ponat.

X. Si quis eum plagaverit ut exinde
claudus permaneat, sic ut pes ejus ros tan-
gat, cum sex solidis componat.

XI. Si eum occiderit, componat eum
domino suo cum quadraginta solidis.

TITVLVS V.

De servis, quomodo componantur.

I. Si quis servum alienum per iram
percusserit, cum tremisse com-
ponat.

II. Si sanguinem fuderit, medium soli-
dum donet.

III. Si in eo contra legem infanc fece-
rit, vel in capite plagam, ut testa appa-
reat, vel vena percussa, vel plaga tumens
fuerit, cum uno solido componat.

IV. Si in eo talem plagam fecerit ut
exinde fracturas ossium tollat cum solido
& semis componat.

V. Si eum plagaverit ut cervella appa-
reat, vel interiora membra vulneraverit,
quod hreuvavunt vocant, & si eum tan-

tum caederit & turnaverit usque dum eum
semivivum relinquat, hoc cum quatuor
solidis componat.

VI. Si ei oculum vel manum vel pedem
absciderit, cum sex solidis componat.

VII. Si ei pollicem absciderit, cum
quatuor solidis componat.

VIII. Et proximum a pollice & mini-
mum cum duobus solidis componat.

IX. Et medianos cum uno solido & se-
mis componat.

X. Si ei nasum transpunerit, cum duo-
bus solidis & semis componat.

XI. Si labia subteriora maculaverit, vel
aurem vel palpebram subteriora macu-
laverit, cum solido & semis componat.

XII. Superiores vero cum uno solido
componat.

XIII. Si ei dentem maxillarem excuf-
ferit, quem marchant vocant, cum tri-
bus solidis componat.

XIV. Alios vero cum solido & semis
componat.

XV. Si aurem ejus absciderit, cum so-
lido & semis componat.

XVI. Si aurem ejus transpunerit, cum
uno solido componat.

XVII. Si eum surdaverit, vel sic eum
plagaverit ut claudus permaneat, quod
taudregil vocant, & si in aquam impinxe-
rit de ripa vel de ponte, in istis causis sem-
per quatuor solidis componat.

XVIII. Si eum occiderit, solvat eum
domino suo cum viginti solidis.

TITVLVS VI.

*De nuptiis & operationibus inlicitis
prohibendis.**I. De nuptiis incestis prohibendis.*

I. Nuptias prohibemus incestas. Ita-
que uxorem habere non liceat
focrum, nurum, privignam, novercam,
filiam fratris, filiam sororis, fratris uxo-
rem, uxoris sororem. Filij fratrum, filij
sororum inter se nulla praesumptione jun-
gantur.

II. Si quis contra haec fecerit, a loci
judicibus separetur, & omnes facultates
amittat, quas fisco acquirat.

III. Si minores personae sunt quae se in-
licita conjunctione polluerunt, careant
libertate, servis fiscalibus adgregentur.

II. De diebus dominicis.

I. Si quis die dominico operam servilem
fecerit liber homo, id est, si boves jun-
xerit,

xerit, & cum carro ambulaverit, dextrum bovem perdat.

II. Si autem sepe[m] clauerit, foenum fecaverit, aut messem fecaverit vel collegerit, vel aliquod opus servile fecerit die dominico, corripatur semel vel bis. Et si non emendaverit, rumpatur dorsus ejus quinquaginta percussio[n]ibus. Et si iterum praesumpserit operari die dominico, auferratur de rebus ejus tertia pars. Et si nec sic cessaverit, tunc perdat libertatem suam, & sit servus qui nolu[it] in die sancto esse liber.

III. Servus autem pro tali crimine vapuletur. Et si non emendaverit, manum dextram perdat. Quia talis causa vetanda est quae Deum ad iracundiam provocat, & exinde flagellamur in frugibus, & penuriam patimur.

IV. Et hoc vetandum est in die dominico, ut quamvis in itinere positus cum carro, vel cum nave, pauset die dominico usque in secundam feriam.

V. Et si noluerit custodire praecceptum Domini, quia Dominus dixit: *Nullum opus servile facias in die sancto, neque tu, neque servus tuus, neque ancilla tua, neque bos tuus, neque asinus tuus, neque ullus subditorum tuorum.* Et qui hoc in itinere vel ubicunque observare neglexerit, cum duodecim solidis condemnatur.

III. *Ut liberum sine mortali crimine non liceat inservire.*

I. Ut nullum liberum sine mortali crimine liceat inservire, nec de hereditate sua expellere: sed liberi qui iustis legibus deserviunt, sine impedimento hereditates suas possideant. Quamvis pauper sit, tamen libertatem suam non perdat, nec hereditatem suam, Nisi ex spontanea voluntate alicui tradere voluerit, hoc potestatem habeat faciendi.

II. Qui contra hoc praecceptum fecerit, siue Dux, siue iudex, siue aliqua persona, agnoscat se contra legem fecisse, quadraginta solidis sit culpabilis in publico, & liberum quem servitio oppresserit, vel hereditatem tulit, ad pristinam libertatem restituat, & res ejus reddat, quas injuste abstulit, & alias similes restituat, & cum quadraginta solidis componat illi homini quem contra legem inservivit.

Tom. I.

TITVLVS VII.

De uxoribus & causis quae saepe contingunt.

LEX BAYVARIO-
RVM.

I. *Si cum uxore alterius quis concubuerit.*

I. Si quis cum uxore alterius concubuerit libera, componat hoc marito ejus cum suo vveregildo, id est, centum sexaginta solidos.

II. Et si in lecto cum illa interfectus fuerit, pro ipsa compositione quam debuit solvere marito ejus, in suo scelere jaceat sine vindicta.

III. Et si in lecto calcaverit uno pede, & prohibetur a muliere, & amplius nihil fecerit, cum duodecim solidis componat, eo quod injuste in extraneum calcavit thorum.

II. *De servis qui hoc commiserint.*

I. Si servus hoc fecerit, & interfectus cum libera in extraneo fuerit thoro, viginti solidis in suo damno minuetur ipsius conjugis vveregildus.

II. Cetera vero quae remanent dominus ejus cogatur solvere, usque dum repletus fuerit numerus sceleris compositionis.

III. Et si ille servus evaserit, & interfectus non fuerit, sed tamen crimine detectus, dominus ejus reddat eum illi cujus uxorem maculavit, pro viginti solidis.

IV. Cetera vero omnia perimpleat, pro eo quod servo suo disciplinam minime imposuit.

III. *Si propter libidinem manum injecerit.*

Si quis propter libidinem liberam manum injecerit, aut virgini seu uxori alterius, quod Bajuvarij horcrist vocant, cum sex solidis componat.

IV. *Si indumenta supra genacula elevaverit.*

Si indumenta super genacula elevaverit, quod himilzorun vocant, cum duodecim solidis componat.

V. *De discriminabilibus rejectis.*

Si autem discriminabilia ejecerit de capite, quod vvalvrrit dicunt, vel virgini libidinosae crines de capite extraxerit, cum duodecim solidis componat.

VI. *De rapto virginum.*

Si quis virginem rapuerit contra ipsius voluntatem & parentum ejus, cum quadraginta solidis componat, & alios quadraginta cogatur in fisco.

VII. *Si quis viduam rapuerit.*

Si autem viduam rapuerit, quae coacta ex tecto egreditur propter orphanorum & propriae penuriae rebus, cum octuaginta

H

LEX BA-
IVARIO-
XV.M.

solidis componat, & sexaginta cogatur in fisco: quia vetanda est talis præsumptio, & ejus defensio in Deo & in Duce atque in iudicibus debet consistere.

VIII. *De fornicatione cum libera.*

Si quis cum libera cum consensu ipsius fornicaverit, & nolit eam in conjugium sociare, cum duodecim solidis componat: quia nondum sponsata, nec à parentibus sociata, sed in sua libidine maculata.

IX. *Si servus cum libera fornicaverit.*

Si servus cum libera fornicaverit, & hoc repertum fuerit, ille cujus servus est reddat illum parentibus ejus ad pœnam quam meruit luendam, vel ad interficiendum, & amplius nihil cogatur exsolvere: quia talis præsumptio excitat inimicitias in populo.

X. *Si cum libera manumissa fornicaverit.*

Si cum manumissa, quam Frlazin vocant, & maritum habet, concubuerit, cum quadraginta solidis componat parentibus suis, vel domino vel marito ejus.

XI. *Si cum virgine quæ per manum libera missa est.*

Si quis cum virgine quæ dimissa est libera concubuerit, cum octo solidis componat parentibus vel domino.

XII. *Si cum ancilla alterius.*

Si quis cum ancilla alterius maritata concubuerit, cum viginti solidis componat domino.

XIII. *Si cum ancilla virgine.*

Si quis cum ancilla virgine concubuerit, cum quatuor solidis componat.

XIV. *Si uxorem propriam propter invidiam dimiserit.*

I. Si quis liber liberam uxorem suam sine aliquo vitio per invidiam dimiserit, cum quadraginta & octo solidis componat parentibus.

II. Mulieri autem dotem suam secundum genealogiam suam solvat legitimè. Et quicquid illa de rebus parentum ibi adduxit, omnia reddantur mulieri illi.

XV. *Si sponsatam non acceperit.*

Si quis liber, postquam sponsaverit alicujus filiam liberam legitimè, sicut lex est, & eam dimiserit, & contra legem aliam duxerit, cum viginti quatuor solidis componat parentibus, & cum duodecim sacramentalibus juret de suo genere nominatis ut non per invidiam parentum ejus nec per ullum crimen eam dimisisset, sed propter amorem alterius alteram duxerit, & sit finitum inter illos, & postea filiam suam donet cui vult.

XVI. *Si alterius sponsam rapuerit.*

Si quis sponsam alicujus rapuerit, vel per suasionem sibi eam duxerit uxorem, ipsam reddat, & componat bis octuaginta solidos, hoc est, centum sexaginta.

XVII. *Si promissione feminam fraudaverit.*

Si quis liberam feminam suaserit quasi ad conjugem, & in via eam dimiserit, quod Bajuvaryj vvancluga vocant, cum duodecim solidis componat.

XVIII. *De avorso per potionem facto.*

Si qua mulier alij potionem dederit ut avorsum faceret, si ancilla est, ducenta flagella suscipiat, & si ingenua, careat libertate, servitio deputanda cui Dux iussent.

XIX. *Varia de avorso.*

I. Si quis mulieri ictu quolibet avorsum fecerit, si mulier mortua fuerit, tamquam homicida teneatur.

II. Si autem tantum partus extinguitur, & si adhuc partus vivus non fuerit, viginti solidos componat.

III. Si autem vivens fuit, vveregildum persolvat quinquaginta & tribus solidis & tremisse.

IV. Si avorsum fecerit, in primis duodecim solidos cogatur exsolvere, deinde ipse & posteri sui per singulos annos, id est, autumnos, singulos solidos solvant usque in septimam propinquitatem de patre in filios.

V. Et si neglectum unius anni fecerint, tunc iterum duodecim solidos solvere cogantur, & deinceps ordine præfato, donec series rationabilis impleatur.

XX. *De diuturna compositione dolore parentum.*

Propterea diuturnam judicaverunt antecessores nostri compositionem & iudices, postquam religio Christianitatis inolevit in mundo. Quia diuturnam, postquam incarnationem suscepit anima, quamvis ad nativitatis lucem minimè pervenisset, patitur pœnam, quia sine sacramento regenerationis abortivo modo tradita est ad inferos.

XXI. *De debilitate avorfi.*

I. Si verò ancilla à quacunque persona debilitata fuerit ut avorsum faceret, si adhuc vivus non fuit, cum quatuor solidis componat.

II. Si autem jam vivus, decem solidos componat. Ancilla domino reformentur.

TITVLVS VIII.

De furto.

I. Si liber furum fecerit.

SI quis liber aliquid furauerit, qualem-
 cunque rem, niungeldo componat,
 hoc est, novem capitalia restituat.

II. Si quis in publico furauerit.

I. Et si in Ecclesia, vel infra curtem
 Ducis, vel in fabrica, vel in molino ali-
 quid furauerit, ter niungeldum componat,
 hoc est, ter novem reddat: quia iste qua-
 tuor domus case publicae sunt, & semper
 patentes.

II. Et si negare voluerit, secundum
 qualitatem pecuniae iuret.

III. Si unam saigam, id est, tres dena-
 rios, furauerit, solus iuret secundum le-
 gem nostram.

IV. Si duas saigas, hoc est, sex denarios
 vel amplius usque ad unum solidum, quod
 sunt tres tremisses, cum sacramentali uno
 iuret.

V. Et si amplius quam solidum sive tres
 denarios vel plus usque ad quinque solidos
 furauerit, cum sacramentalibus sex iuret.

VI. Si bovem domitum vel vaccam
 nullam, id est, lactantem, furauerit, cum
 sex sacramentalibus iuret, vel duo cam-
 piones pugnent; & fortiant de illis cui
 Deus fortiam dederit.

III. Si maiorem pecuniam furauerit.

Et si maiorem pecuniam furauerit, hoc
 est, duodecim solidos valentem vel am-
 plius, aut equum totidem pretij, vel man-
 cipium, & negare voluerit, cum duodecim
 sacramentalibus iuret de lite sua, vel duo
 campiones propter hoc pugnent.

IV. Si liberum hominem furauerit.

I. Si quis liber liberum hominem fura-
 verit & vendiderit, & exinde probatus
 fuerit, reducat eum, & libertati restituat,
 & cum octuaginta solidis componat eum;
 in publico vero quadraginta solidos solvat
 propter praesumptionem quam fecit.

II. Et si eum revocare non potuerit,
 tunc ipse fur perdat libertatem suam pro
 eo quod conlibertum suum servitio tradi-
 dit, si solvere non valet vveregildum pa-
 rentibus, & amplius non requiratur.

V. Si fur nocturno tempore captus in furto.

Fur nocturno tempore captus in furto,
 dum res furtivas secum portat, si fuerit
 occisus, nulla ex hoc homicidij querela
 nascatur.

Tom. I.

VI. Si alienum servum in furtum suaserit.

Si quis alienum servum ad furtum suase-
 rit aut aliquid damnosum in fraudem do-
 mini sui, ut posset accusare eum, & fraus
 ipsa fuerit detecta per investigationem ju-
 dicis, dominus nec servum perdat, nec ali-
 quid damni pro compositione patiat; sed
 ille cuius conludione crimen admissum
 est, tanquam fur damnetur, in novicu-
 plum compositionem cogatur exsolvere.
 Servus vero quod tulit reddat, & insuper
 ducentos ictus flagellorum extensus pu-
 blicè accipiat.

VII. Si nesciens de fure aliquid comparaverit.

I. Si quis de fure nesciens comparavit, v. 344.
 requirat accepto spatio venditorem.

II. Quem si non potuerit invenire, pro-
 bet se cum sacramento & testibus inno-
 centem, & quod apud eum cognoscitur,
 ex medietate restituat, & furem quaerere
 non desistat.

III. Quod si furem celare voluerit per-
 jurans, & postea detectus inventus fuerit,
 tanquam ille fur, ita in crimine damnetur.

VIII. De furto in auro vel aliis speciebus.

Si quis aurum, argentum, iumenta,
 vel pecora, aut quascunque res usque ad
 solidos decem vel amplius furaverit, &
 exinde probatus fuerit, tunc fur compre-
 hensus iudici tradatur, & secundum le-
 gem vindictae subiaceat, aut ei qui perdi-
 dit in simplo componat. Veruntamen non
 prius damnetur ad mortem quam vel sim-
 plum de facultatibus furis componatur.

IX. Si quis occultè alienam animal
 interfecerit.

Si quis occultè in nocte vel in die alie-
 num caballum aut bovem aut aliquod ani-
 mal occiderit, & negaverit, & postea ex-
 inde probatus fuerit, tanquam furtivum
 componat.

X. Si casu occiderit alienam animal.

Si quis autem non volens casu faciente
 occiderit alienum animal, & non nega-
 verit, confimile dare non tardet, & ca-
 daver mortuum accipiat.

XI. De tintinnabulo.

I. Si quis tintinnabulum furaverit de ca-
 ballo vel de bove, cum uno solido com-
 ponat.

II. Si de vacca, cum duobus tremissi-
 bus componat.

III. Si de minutis pecoribus, cum tre-
 missis componat.

XII. De horto.

I. Si quis in hortum furtivè alicujus in-
 traverit, cum tribus solidis componat, &

H ij

Lil. v. Ca-
 pital. c.
 343.

LEX BA-
IVARIORUM
XV. M.

quicquid ibi tulit, secundum legem furtivam componat.

II. Ita & de pomariis lex servanda est.

XIII. *De furtiva re comparata.*

V. 347. I. Ut nullus praesumat furtivam rem comparare infra provinciam. Quod comparare voluerit, prius inquirat si furtivum est an non.

II. Si furtivum praesumpserit emere, & exinde probatus fuerit, & scienter hoc fecit, tunc similem rem donet illi cuius pecuniam comparavit. Et in fisco pro fredo duodecim solidis sit culpabilis.

XIV. *De custodia furtivae rei.*

V. 348. I. Similiter ille qui de manu furis furtivam rem ad custodiendum acceperit, quasi consentiens furi, ita componat sicut superius diximus.

II. Aut cum uno sacramentali juret quod nescivit furtivum quando comparavit, vel quando commendatum suscepit.

III. Vna lex erit utrisque, qui emit furtivum, aut qui commendatum suscepit.

IV. Si autem ille qui furtivam rem commendatam suscepit, & quaerente domino negaverit, ille fur est, sicut ille qui furavit, ita componat sicut lex habet.

XV. *De compositione à latrone accepta.*

I. Ut nemo de probato furto compositionem à latrone ausus sit accipere, nisi ante iudicem suum iudicetur.

II. Si autem praesumpserit hoc facere, & celaverit iudici suo, tunc latronis culpa subiacebit.

XVI. *Ut sacramenta non cito fiant.*

V. 349. I. Ut sacramenta non cito fiant. Iudex causam suam bene cognoscat, & prius veraciter inquirat, ut cum veritas latere non possit. Nec facile ad sacramenta veniatur.

II. Hoc autem volumus inter Bajuvarios in perpetuum custodiri, ut causa investigata, & veraciter inventa, apud iudicem sit iudicata. Nulli liceat perjurare, sed sicut iudicatum est, cogatur exsolvere.

III. In his vero causis sacramenta praestentur in quibus nullam probationem discussio iudicantis invenerit.

XVII. *De falsa suggestione.*

V. 350. I. Si quis contra caput alterius falsa suggesterit, vel pro quacunque invidia de injusta accusatione commoverit, ipse poenam vel damnum quod alteri intulit excipiat.

II. Neminem damnas antequam inquiras veritatem. Scriptum est: *Omnia probate, quod bonum est tenete.*

XVIII. *De accusatione servi alterius.*

I. Si quis servum alienum injuste accusaverit, & innocens tormenta pertulerit, pro eo quod innocentem in tormenta tradidit, domino simile mancipium reddere non moretur.

II. Si vero innocens in tormento mortuus fuerit, duos servos ejusdem meriti sine dilatione restituat.

III. Si non habuerit servum aut unde componat, ipse subjaceat servituti qui innocentem fecit occidi.

TITVLVS IX.

De incendio domorum & earum compositione.

I. *De immisione ignis per noctem.*

I. Si quis super aliquem in nocte ignem imposuerit, & incenderit liberi vel servi domum, in primis secundum qualitatem personae omnia aedificia componat atque restituat, & quicquid ibi arserit restituat unaquaque suppellectilia.

II. Et quanti liberi nudi de ipso incendio evaserint, unumquemque cum sua hrevuavunti componat.

III. De feminis vero dupliciter.

I. Et tunc domus culmen cum quadraginta solidis componat.

II. *De scuria liberi.*

I. De scuria vero liberi, si conclusa parietibus & pessulis cum clave munita fuerit, cum duodecim solidis culmen componat.

II. Si autem septa non fuerit, sed talis quod Bajuvarij scos dicunt, absque parietibus, cum sex solidis componat.

III. De illo granario, quod parch appellant, cum tribus solidis componat.

IV. De mita vero, si illam detegerit vel incenderit, cum tribus solidis componat.

V. De minore vero, quod scopar appellant, cum solido uno componat, & universa comparilia restituat.

III. *De culminum ejectione minorum aedificiorum.*

Si quis desertaverit, aut culmen eiecerit, quod saepe contingit, aut incendio tradiderit uniuscujusque, quod firstfalli dicunt, quae per se constructa sunt, id est, balnearum, pistoriam, coquinam, vel cetera hujusmodi, cum tribus solidis componat, & restituat dissipata vel incensa.

IV. *De igne immisso & extincto.*

I. Si autem ignem posuerit in domo, ita

ut flamma eructet, & non perarferit, & à familiis liberata fuerit, unumquemque de liberis cum sua brevuavvnti componat, eò quòd illos, in unvvan quod dicunt, in desperationem vitæ fecerit.

II. Et non componat ampliùs nisi tantum quantum ignis consumpserit.

III. Ducalis verò disciplina integra permaneat.

IV. Et si negare voluerit de istis, cum campione se defendat, aut cum duodecim sacramentalibus juret.

V. De servorum verò firrtfalli uniu-
cujusque, ut manum recisam componat.

VI. De dissipatione domus.

Modò quia de domorum incensione sermo perhinitur, censemus incongruum non esse ut de dissipatione domus aedificiorumque compositione edisseramus.

VII. De culmine.

I. Si quis relicti vel qualibet causa præsumptione vel inimicitia necnon & incuria aut certè hebetatione liberi culmen ejecerit, domino domus quadraginta solidos componat.

II. Si eam columnam à qua culmen sustentatur, quam firrtful vocant, cum duodecim solidis componat.

III. Si interioris aedificij illam columnam ejecerit quam vvinchilful vocant, sex solidos componat.

IV. Ceteræ verò hujus ordinis componentur cum tribus solidis.

V. Exterioris verò ordinis columnam angularem cum tribus solidis componat.

VI. Illas alias columnas hujus ordinis singulas cum singulis solidis componat.

VII. De trabibus.

Trabes verò singuli cum tribus solidis componantur.

VIII. *De spangis quæ parietes continent.*

Exteriores verò, quas spangas vocamus, eò quòd ordinem continent parietum, cum tribus solidis componat.

IX. De ceteris aedificij sumptibus.

I. Cetera verò, id est, asseres, laterculi, axes, vel quicquid in aedificio construitur, singula cum singulis componantur.

II. Et si una persona hæc omnia commiserit in alterius aedificio, ampliùs non cogatur solvere quàm culminis dejectionem, vel ea quæ majora hujus commiserint criminis, minora hujus personæ non sequuntur, nisi tantum restituendi secundum legem.

X. De curtis dissipatione.

Si curtem dissipaverit aut iruperit liber liberi, cum tribus solidis componat, & restituat damnum.

XI. De sepe rupta.

I. Si illam sepe eruperit vel dissipaverit quam ezzizezun vocant, cum uno folido componat & restitutione.

II. Superiorem verò virgam, quam etarchartea vocamus, quæ sepis continet firmitatem, si eam injustè reciderit, simili modo cum folido componat, eò quòd minimè tunc sepis vitata animalis sustinet impetum.

XII. De signis ob defensionem positis.

Qui autem signum quod propter defensionem ponitur, aut injustum iter excludendum, vel pascendum, vel campum defendendum, vel applicandum secundum morem antiquum, quod signum vvisfam vocamus, abstulerit vel injustè reciderit, cum uno folido componat.

XIII. De via publica.

Si quis viam publicam, ubi Dux egreditur, vel viam æqualem alicujus clauerit contra legem, cum duodecim solidis componat, & illam sepe tollat. Et si negare voluerit, cum duodecim sacramentalibus juret.

XIV. De via convicinali.

De via convicinali vel pastorali, qui eam alicui contra legem clauerit, cum sex solidis componat & aperiat, vel cum sex sacramentalibus juret.

XV. De semita.

De semita convicinali, si quis eam clauerit, cum tribus solidis componat, aut cum uno sacramentali juret.

XVI. De fonte.

I. Si fontem quacunque immunditia coinquinaverit vel maculaverit, emundet eum priùs, ut nulla sit suspicio coinquinationis, & cum sex solidis componat.

II. Si autem plurimorum in vicinio puteus fuerit, compositione inter se mutantur.

III. Ille verò puteum in pristinum restituat gradum.

TITVLVS X.

De violentia.

I. De curte.

Si quis in curtem alterius per vim contra legem intraverit, cum tribus solidis componat.

LEX BAMBAYARIORUM.

LXX B-
IVARIO-
RVM.II. *De domo.*

I. Si autem in domum per violentiam intraverit, & ibi suum nihil invenerit, cum sex solidis componat.

II. Nemo enim ingrediatur alienam domum per violentiam; quia hoc scandalum generat.

III. Et postquam intraverit, & se cognoverit reum, injustè quòd intrasset, det vadium domino domus. Et si ille defuerit, mittat ipsum vadium supra liminare, & non cogatur amplius solvere quàm tres solidos.

TITVLVS XI.

De terminis ruptis.

I. *De limitibus.*

I. Si quis limites complantaverit, aut terminos fixos fuerit ausus evellere, si ingenuus est, per singula signa vel notas vicenos sex solidos componat.

II. Si servus est, per singula signa vel notas vicina flagella suscipiat.

II. *De limitibus casu motis.*

Si quis dum arat, vel plantat vineam, terminos casu non voluntate evellerit, vicinis presentibus restituat terminum, & nullum damnum patiatur.

III. *De contentione terminorum.*

I. Quotiescunque de terminis fuerit orta contentio, signa quæ antiquitus constituta sunt oportet inquirere, id est, aggerem terræ, quem propter fines fundorum antiquitus apparuerit fuisse ingestum, lapides etiam quos propter indicium terminorum notis evidentibus sculptos vel confiteri esse defixos.

II. Si hæc signa defuerint, tunc in arboribus notas, quas decoreas vocant, convenit observare, sed illas quæ antiquitus probantur incisa.

III. Quòd si intra terminos alienos per absentiam aut per ignorantiam domini partem aliquam forte possederit, statim eam, cum antiqui & evidentes ab inspectoribus fines agnoscuntur, amittat domino reformandam, nec contra signa evidentia ullum longæ possessionis tempus opponat.

IV. Nisi si comparavit ab aliquo, tunc venditorem ostendat, & secundum legem definiant.

IV. *De novo termino prohibendo.*

I. Nemo novum terminum sine consensu partis alterius aut sine inspectore constituat.

II. Quòd si fortè liber hoc fecerit, damnus pervasionis excipiat, quod legibus continetur, id est, sex solidos.

III. Si verò servus hoc admisit domino nesciente, ducenta flagella publicè extensus accipiat; & nullum ex hoc præjudicium domino comparetur.

V. *De signis non evidentibus.*

Quoties de commarchanis contentio nascitur, ubi evidentia signa non apparent in arboribus aut in montibus nec in fluminibus, & iste dicit, *Hucusque antecessores mei tenuerunt, & in alodem mihi reliquerunt*, & ostendit secundum proprium arbitrium locum; alter verò nihilominus in istius partem ingreditur, alium ostendit locum, secundum prioris verba suum & suorum antecessorum semper finisse usque in præsens asserit. Et si alia probatio nusquam inveniri dinoscitur, nec utriusque invasionem compensare voluerint, tunc spondeant invicem vvehadinc quod dicimus, & in campiones non fortiantur, sed cui Deus fortiorem dederit & victoriam, ad ipsius partem designata pars, ut quærit, pertineat.

VI. *De jacentibus columnis.*

I. Si quis, priusquam finita fuerit contentio, per fortiam ædificia elevare voluerit, & è contrario ille alter jacentibus columnis contradixerit, & inde testem habuerit, & is propter contumaciam legi obtemperare noluerit, sed suam perfecit domum, & cetera ædificia sepius conclusionem firmaverit, tunc dicat, *Emunda territorium meum usque ad legis perquisitionem*, & ille è contrario in suum dicit posuisse & emundare minimè debere, iste verò dicit, *Ego testem habeo quòd tibi jacentibus columnis contradixi*, tunc testes jurantes testimonium præferant, & cum campionibus determinetur sententia.

II. In ceteris hujusmodi ædificiis & horum conclusionibus nullatenus testificatio consistat, sed is qui ædificavit, cum sua lege defendat. Si autem curtis adhuc cinctus non fuerit, ille qui defendere voluerit, jactet securem saiga valentem contra meridiem, orientem, atque occidentem: à septentrione verò ut umbra pertingit, amplius non ponat sepem nisi determinata fuerit contentio.

VII. *De materiis non elevatis.*

I. Si aliquis alicujus materiam in silva aut propter inimicitias vel invidiam truncaverit, vel læserit, cum alio simili restituat, & cum solido uno componat.

II. Et si ea sibi in usum miserit, nisi per convenientiam non potest, debet ei in mallo placare ad restituendum, & cum solido, dum ipsam haber, componat.

TITVLVS XII.

De pignoribus.

I. *Vi nemini liceat pignorare.*

I. **P**ignorare nemini liceat nisi per iussionem iudicis.

II. Si forte est aliquis homo tam durus vel inobediens aut contumax, rebellis iustitiae, qui non vult rectè respondere, non vult iustitiam facere, ille est contemptor legis, talis distringatur à iudice.

II. *De eo qui non vult iustitiam facere.*

I. Si quis liber alicui libero, qui eum mallat de qualicumque re, dedignabitur iustitiam facere, ille qui querit causam suam, habeat ibi testes duos vel tres, qui audiant & videant qualiter ille respondeat, ut possint ante iudices testes esse. Tunc iudex iubeat eum in praesenti venire, & iudicet ei, & componat duodecim solidos, quia non dignabatur iustitiam facere ei cui debuit.

II. Sic omnis qui non dignabitur iustitiam facere ei cui debuit, de qua re appellatus fuerit, pro fatigatione quam facit ei qui eum appellat, componat duodecim solidos, & postea respondeat secundum legem, & faciat iustitiam sicut lex habet, Duci verò quadraginta solidos.

III. *Si contra legem pignoraverit.*

I. Si quis aliquem contra legem pignoraverit sine iussione Ducis, pignus sine laesione reddat, & aliud simile addat. Duci verò profredo quadraginta solidos solvat.

II. Et si laeserit illud pignus, componat quantum aestimaverit qui causas iudicat.

III. Talis enim praesumptio non debet fieri, quia hoc scandalum generat.

IV. Et pro omni pignore, quod contra legem tulerit, semper cum sex solidis componat.

V. Si pignus illud minus valet quam sex solidos, tunc pignus reddat, & cum sex solidis componat.

VI. Si autem pignus quod tulit plus valet quam sex solidos, ipsum intactum reddat, & simile aliud addat, Duci verò profredo quadraginta solidos.

IV. *Si porcos in pignus tulerit.*

I. Si quis contra legem porcos in pignus tulerit, unumquemque cum duodecim saigis componat.

II. Illam duercicem cum tremisse componat

V. *Si oves tulerit in pignus.*

I. Si quis oves in pignus contra legem tulerit, taceat de causa pro qua pignus tulit, & cum solido componat.

II. Nisi forte ille homo alias res non habet, per quas possit pignus tollere, si nisi ipsas oves nihil aliud habet, non erit culpabilis, quia necessitas hoc compellit facere.

VI. *Si messem vel prata araverit.*

I. Si quis messem vel pratum alterius araverit usque ad tres sulces in longitudine iugeris, vel in transversa sex sulces, cum tribus solidis componat. Aut si negare voluerit, juret cum sacramentali uno.

VII. *Si messem maturam furaverit.*

I. Si quis messem jam maturam in agro furaverit, cum sex solidis componat.

II. Et si negare voluerit, cum sex sacramentalibus juret secundum legem suam.

VIII. *Si alterius iniitaverit messem.*

I. Si quis messes alterius iniitaverit maleficis artibus, & inventus fuerit, cum duodecim solidis componat, quod aranscarti dicunt, & familiam ejus & omnem substantiam ejus vel pecora ejus habeat in cura usque ad annum. Et si aliquid perdidit homo ille de rebus suis in illo anno, ille reddat. Et si negare voluerit, cum duodecim sacramentalibus juret, aut cum campione cincto defendat se, hoc est, pugna duorum.

IX. *Si servum ad fugiendum suaserit.*

I. Si quis servum alienum ad fugiendum suaserit, & foras terminum eum duxerit, hoc est, foras marcham, cum duodecim solidis componat, & ipsum reducat.

II. Et si negare voluerit, cum duodecim sacramentalibus juret, aut cum campione suam querat iustitiam.

III. Si ancilla est, cum viginti quatuor solidis componat, & ipsam reddat.

TITVLVS XIII.

De vitiatibus animalibus & eorum compositione.

I. *De animalibus vitiatibus.*

Qui sepi damnum inferunt, & huius vitij adhaerent, si se in stipitem maculaverint introcundo vel exeundo, & ibi mortui fuerint, si sepes legitime fuerint exaltata, id est, mediocri statura virili usque ad mammam, nihil cogatur solvere dominus sepis.

LEX BAY-
VARIENSIS
R.V.M.

LEX BA-
IVARIO-
KVM.II. *Qui ea in seipem compulerit.*

Si altera persona ipsum animal per vim fallere compellerit, solvat animal, quia injustè eum in periculum mortis eiecit.

III. *Si dominus seipis hoc fecerit.*

Si ipse dominus seipis simili modo ex sua claufura cum canibus vel ceteris flagellis eiecerit, cum simili componat.

IV. *Statim si mortua non fuerit.*

Si autem statim mortuum non fuerit, sed vulneratum evaserit ad domum domini sui, & dominus animalis hoc cognoverit, & dicit ad illum reum qui ipsum animal compellebat in mortem, *Recipe animal quod læsisti*, quod nos avurium vocamus.

V. *Si confessus est, recipiat eum.*

Si autem confessus est, recipiat, donec sanetur, & aliud interim ad operationem restituat, quale illud fuerat quod læsit.

VI. *De restituendis animalibus.*

I. Si verò mortuum fuerit, quod in locum posuit teneat possessor animalis læsi.
II. Iste verò cadaver quod sanare nequiverat ad suum teneat usum.

VII. *Si læsum recipere noluerit.*

Si autem læsum animal, qui id lædere se compellebat, recipere noluerit, dominus animalis cadaver sibi sumat in usum, & ille alius nihilominus ex integro cogatur exolvere.

VIII. *Si oculum alterius animalis excusserit.*

v. 364. Si quis alicujus caballo aut bovi vel cui-libet quadrupedi unum oculum excusserit, adpretet illud pecus quod valet, & tertiam partem componat.

IX. *Si bovis cornu.*

I. Si quis bovi alterius cornu à capite excusserit, cum tremisse componat.
II. Si cornu exilierit, & os remanserit, duas saigas donet.
III. Si vacca excusserit, duas saigas componat.

X. *Si caudam amputaverit.*

I. Si caudam amputaverit, vel aurem, si equus est quem marach dicimus, cum solido componat.
II. Si medioeris fuerit, quod vvlz vocant, cum medio solido componat.
III. Et si deterior fuerit, quod angargnago dicimus, qui in hoste utilis non est, cum tremisse componat.
IV. Similiter qui alterius bovi caudam amputaverit vel aurem, cum tremisse componat.
V. Si vaccam alterius hujusmodi læserit, cum duabus saigas componat.

XI. *De injustè usis animalibus.*

I. Et si unum eorum contra legem innaverit, quod svvezcholi dicimus, pari sententiæ subiaceat.

II. Si quis autem contumaciter alterius jumento propter dispectionem domini sui vel quacunq; inimicitia hoc injustè perpetraverit, hæc univèrsa in componendo duplentur.

XII. *Ut minimè præsumat animal alienum occidere.*

I. Ut nemo præsumat alienum animal occidere, neque porcum, quamvis in damno eum invenerit; sed recludat eum donec domino ejus ostendat damnum, & aliqui de vicinis eorum videant hoc, & designent locum qui læsus est, & alia quæ intacta sunt, usque ad maturitatem colligat cujus messis est; & quantum minus invenerit in læsione illa, contra hæc æqualitatem integram ille reddat cujus animalia fuerunt & damnum fecerunt.

II. Ita & de vinea & de prato faciat sicut æstimatores arbitraverint, & componat.

TITVLVS XIV.

De commendatis & commodatis.

I. *De custodia.*

SI quis caballum aut quodlibet animalium genus ad custodiendum mercede placita commendaverit, si perierit, ejusdem meriti ille qui commendata suscepit exsolvat; si tamen mercedem fuerit pro custodia consecutus.

II. Quòd si etiam nulla placita mercede suscepit, & mortuum esse probaverit, nec ille mercedem requiratur; nec ab illo aliquid requiratur.

III. Tamen ratio est ut præbeat sacramenta ille qui commendata suscepit quòd non per suam culpam neque per negligentiam mortua consumpta sint, & reddat corium.

IV. Eadem de commodatis forma servetur.

II. *Si aurum furaverit.*

Si cui aurum, vel argentum, vel ornamenta, vel quæcunque species fuerint commendata, sive custodiendæ traditæ sint, sive vendendæ, & in domo ipsius cum rebus ipsius forsitan fuerint incendio concremata, unà cum testibus qui commendata suscepit præbeat sacramenta nihil exinde suis profuisse compendii, & nihil cogatur exolvere; excepto auro & argento, quod ardere non potuit.

III. *De*

III. *De incendio furatis.*

I. Si quis fortè, dum domum flamma consumit, se quasi auxilium adlaturus ingesserit, & aliquid fortè rapuerit, dominus domus diligenter inquirat, & si eum potuerit invenire, ille qui rapuerat, in quadruplum rapta restituat.

II. Et si de commendatis rebus apud direptorem aliquid fortè reperit, domino restituere non moretur.

IV. *De commendatis furatis.*

V. 356. I. Si verò quæ commendata fuerant furto probantur ablata, ei qui commendata perdidit spatium tribuatur donec furem suum inveſtigacione perquirat.

II. Et si eum invenerit, commendatori res proprias tantummodo reformare procuret.

III. Compositio verò furti ad eum qui habuit rem commendatam pertineat.

IV. Et si fur non fuerit intra statutum tempus inventus, medietas rerum commendatarum domino suscipiente reddatur, damnum verò ex medio uterque sustineat.

V. Et postmodum si dominus rerum apud eum cui commendaverat, quæcunque fuerint suppressa vel repressa reperit, cum hæc ille prius se dixerat perdidisse vel furto fuisse sublata, sicut à fure ea ab eo exigi legum statuta præcipiunt, & compositionem cogatur implere.

V. *De re in contentione posita.*

V. 357. Rem in contentione positam non liceat donare nec vendere.

VI. *De viduis.*

Vidua, si post mortem mariti in viduitate permanceat, æqualem inter filios suos, id est, qualem unus ex filiis, usufructuariam habeat portionem, usque ad tempus vite suæ usufructuario jure possideant.

VII. *De secundis nuptiis.*

I. Quòd si mater ad alias nuptias fortè transierit, ea die usufructuariam portionem, quam de bonis mariti fuerat consecuta, filij inter reliquas res paternas, qui ex eo nati sunt conjugio, vindicabunt.

II. Mater verò si habet proprias res, cum dote sua, quam per legem habet, egrediatur.

III. Et si ibi filios nec filias generavit, post mortem ejus omnia quæ de filiis suis detulit, ad alios revertantur.

VIII. *De divisione inter fratres.*

I. Ut fratres hereditatem patris æqualiter dividant, ut quamvis multas mulieres habuissent, & totæ liberæ fuissent de genea-

Tom. I.

logia sua, quamvis non æqualiter divites, unusquisque hereditatem matris suæ possideat, res autem paternas æqualiter dividant.

II. Si verò de ancilla habuerit filios, non accipiant portionem inter fratres, nisi tantum quantum ei per misericordiam dare voluerint fratres eorum; quia in veteri lege scriptum est: *Non enim erit heres filius ancillæ cum filio liberæ.* Tamen debent misericordiam considerare, quia caro eorum est.

IX. *De eo qui sine liberis moritur.*

I. De eo qui sine filiis & filiabus mortuus est, mulier accipiat portionem suam, dum viduitatem custodierit, id est, medietatem pecuniæ. Medietas autem ad propinquos mariti pertineat.

II. Si autem mulier mortua fuerit, aut alium maritum tulit, tunc quod proprium habet de mariti rebus, quæ per legem ei debentur, accipiat. Ceteras res propinqui prioris mariti accipiant.

III. Si autem maritus, qui nec filios nec filias nec nepotes nec pronepotes nec ullum de propinquis habet, sed in uxorem aut donatione aut testamento sive partem sive omnes contulerit facultates, & hæc deinceps in viduitate persistit, & memoriam mariti cum pudicitia castitatis observat, omnia quæ à marito ei sunt donata possideat, & ea in quem voluerit pro suo jure transfundat.

IV. Quòd si maritus & mulier sine herede mortui fuerint, & nullus usque ad septimum gradum de propinquis & quibuscunque parentibus invenitur, tunc illas res filcus adquirat.

TITVLVS XV.

De venditionibus.

I. *Si quis res alienas vendiderit.*

I. Si quis vendiderit res alienas sine voluntate domini sui, aut servum, aut ancillam, aut qualemcunque rem, ipsam per legem reddat, & consimilem aliam addat.

II. Et si ipsam non potest invenire, duas consimiles reddat.

II. *Si quis possessionem vendiderit.*

I. Si quis vendiderit possessionem suam alicui, terram cultam, non cultam, præta, vel silvas, post acceptum pretium aut per chartam aut per testes comprobetur firma emptio, ille testis per aurem debet esse tractus, quia sic habet lex vestra.

I

LEX BA-
IVVARIO-
XV M.

Duo vel tres vel amplius debent esse testes.

II. Si venditio fuit violenter extorta, id est, aut metu mortis, aut per custodiam, nulla ratione firma sit.

III. Si à servo alieno comparaverit.

V. 366. I. Si quis à servo alieno aliquid comparaverit nesciente domino suo, si dominus firmam esse noluerit emptionem, reddatur pretium emptori, & emptio nihil habeat firmitatis.

II. Si ipsum non habet, consimile reddat.

IV. De contentione venditæ rei.

I. Quotiens de vendita re contentio commovetur, si alienam fuisse confiterit, nullus sine domini præjudicio comparet.

II. Et domino is qui aliena vendere præsumpsit, duplum cogatur exsolvere, nihilominus emptori, qui accepit, pretium redditurus.

III. Et quicquid ad comparatæ rei profectum studio suæ utilitatis emptor adjecerit, à locorum iudicibus æstimetur, & ei qui laborasse cognoscitur, à venditore juris alieni satisfactio iusta reddatur.

V. Si ingenuum hominem vendiderit.

I. Si quis ingenuum vendiderit, cum ille suam probaverit libertatem, is qui eum vendidit, reducat eum in locum suum, & restituat ei libertatem sicut prius habuit, & componat ei quadraginta solidos, excepto quod emptori in duplum pretium, quod accepit, cogatur exsolvere.

II. Similis ratio dupliciter de feminis servetur.

III. Et si eum vel illam foris provincia vendiderit, & iterum reducere non poterit, tunc cum vveregildo componat, hoc est, centum sexaginta solidos solvat parentibus.

VI. Si servum proprium vendiderit.

V. 358. Si quis servum suum vendiderit, forsitan ejus nesciens facultates quas habebat, dominus ejus potestatem habeat, qui eum vendidit, requirendi res ejus ubicunque invenire poterit.

VII. Si servus de suo fuerit redemptus.

V. 359. Si quis servus de peculio suo fuerit redemptus, & hoc dominus ejus fortè nescierit, de domini potestate non exeat, quia non pretium, sed res servi sui, dum ignorat, accepit.

VIII. De commutatione.

VI. 121.
417. Commutatio, hoc est, quod cambias, talem qualem emptio habeat firmitatem.

IX. De venditionis forma.

I. Venditionis hæc forma servetur ut seu V. 362. res seu mancipium vel quodlibet genus animalium venditur, nemo propterea firmitatem venditionis intrumat quod dicat se vili pretio vendidisse, sed postquam factum est negotium, non sit mutatum.

II. Nisi fortè vitium invenerit quod ille venditor celavit, hoc est, in mancipio, aut in caballo, aut in quacunque peculio, id est, aut cæcum, aut herniosum, aut caducum, aut leprosum.

III. In animalibus autem sunt vitia que aliquotiens celare potest venditor.

IV. Si autem venditor dixerit vitium, stet emptio. non potest mutari.

V. Si autem non dixerit, mutare potest in illa die, & in alia, & in tertia die.

VI. Et si plus de tribus noctibus habuerit, postea non potest mutare.

VII. Nisi fortè eum invenire non poterit infra tres dies, tunc quando invenerit, recipiat qui vitium vendidit.

VIII. Aut si non vult recipere, juret cum sacramentali uno: quia vitium ibi nullum sciebam in illa die quando negotium fecimus. & stet factum.

X. De arras.

Qui arras dederit pro quacunque re, V. 361. pretium cogatur implere quod placuit emptori. Et si non occurrerit ad diem constitutum, vel antea non rogaverit placitum amplioem, & hoc neglexerit facere, tunc perdat arras, & pretium quod debuit impleat.

XI. De firmitate.

I. Si mancipium alicujus aliquis intercaverit, dicens, *Istud mancipium ego comprehendi extra terminam ubi Dux exercitum duxit, vel alibi Dux illum per debitam & justum culpam tulit, & mihi licenter tradidit.* Aut si aliqua ornamenta sint, dicit: *Quod mancipia mea ex propria mea materia laboraverunt & fecerunt, aut fabri hujusmodi si fuerint, propterea tradidi & firmabo.* Si hæc defuerint, in supradictis rebus nullatenus potest firmare. Si autem firmaverit, non potest ab eo cui firmavit, nisi ipse voluerit, retrahere.

II. Si campo quæsitores vicerit, si firmare promiserit emptori, id est, suviron, & non poterit per hæc verba veraciter, ut supra diximus, & constitutum ruperit, tunc pretium reddat, & talem terram aut speciem, qualem se firmare pollicebatur, restituat sine mora; eò quod valde reprehensibilis est qui res alterius dare præ-

sumpserit; quia aliquotiens exinde scandala nascuntur.

III. Simili modo qui propria donaverit ut quibusdam iniustus machinamentis sibi sociaret quod nunquam tenuerat.

IV. Si mancipium fuerit, & dicit, *Pater meus reliquit mihi in hereditatem*, aut, *Ego in propria domo enutrivit illud, de propriis meis mancipiis natum*; similiter de iumentis vel huiusmodi, quae fuerint, adferre potest.

XII. *Ut per chartam venditio firmetur aut testes.*

Quicquid vendiderit homo, aut comparaverit qualemcunque rem, omnia sunt firmata aut per chartas aut per testes qui hoc probare possint, hoc est, de mancipiis, de terra, casis vel silvis, ut postea non sit contentio.

XIII. *De pactis vel placitis.*

Pacta vel placita quae per scripturam quamcunque facta sunt, vel per testes denominatos tres vel amplius, dummodo in his dies & annus sit evidenter expressus, immutata nulla ratione permittimus.

TITVLVS XVI.

De testibus & eorum causis.

I. *De testibus, si suam voluerit vindicare.*

I. Si quis homo pratum vel agrum vel sextarium alterius contra legem malo, ordine invaserit, & dicit suum esse, propter praesumptionem, cum sex solidis componat, & exeat.

II. Si autem suum voluerit vindicare illum agrum aut pratum vel sextarium, vel unde illa contentio est, taliter vindicet. Iuret cum sex sacramentalibus, & dicat: *Ego tua opera priora non invasi contra legem, nec cum sex solidis componere debeo, nec exire, quia mea opera & labor prior hic est quam tuus.* Tunc dicat ille qui quaerit: *Ego habeo testes qui hoc sciunt quod labores de isto campo semper ego tuli, nemine contradicente exaravi, mundavi, possedi usque hodie, & pater meus reliquit mihi in possessione sua.* Ille homo qui hoc testificare voluerit, commarchanus ejus debet esse, & debet habere sex solidorum pecuniam & similem agrum. Tunc ille testis juret taliter: *Quia ego hoc meis auribus audivi, & oculis meis vidi, quod istius hominis priora opera fuerunt in isto agro quam tua, & labores fructuum ille tulit.* Post sacramentum reddat agrum. Tunc ille defensor, si sperat quod justitia de illo agro suo fuisset, & hoc in praesenti

Tom. I.

populo fiat, ne per invidiam aliquis pereat, dicat ad illum testem: *Mendacium jurasti contra me. Sponde mihi pignam duorum, & manifestet Deus si mendacium an veritatem jurasti contra me; & componere debes cum duodecim solidis, & illam terram reddere quam mendaciter abstulisti.* Si vicerit ille qui quaerit, componat cum duodecim solidis, & illam terram reddat. Et si illam terram non potuerit donare, donec aliam in proximo quantum jactus est de securi saiga valente. Et si in proximo non habet, nec comparare potest, juret secundum pretium agri ut ipsum agrum cum pretio valente nec cum duplo nec cum triplo conquirere potuisset, donec ubi habet; & ipsum agrum quem donaverit, juret quod talis sit qualis suus fuerat.

II. *Si testem habuerit per aurem tractum.*

Si quis testem habuerit per aurem tractum de qualibet causa finita ratione, & hoc confirmavit per testes, posthac non debet repetere nec inquietare illum a quo finivit rationem suam. Et si voluerit, tunc per testes defendat se, ille testis testificet sicut scit unde ad testem per aurem tractus fuit, & hoc per sacramentum confirmet. Non debet testem veritatis repellere causaticus ejus. Nisi forte aliquis testem mendacem habere voluerit, potest illum cum lege repellere cum pugna duorum & dicere: *Non tibi traxi testem de ista causa, neque consentio.* Si autem testis per aurem tractus fuerit de compositione finienda, vel propter arras, qui donat quasi pro pignore qualemcunque rem, usque dum solvat debitum, & pignus recipiat, illum testem nemo repellat, nec potest, sed consentiat. Nisi super mortuum hominem testare voluerit aliquam causam, illum potest contradicere cum duorum pugna & dicere: *Defendere hoc volo cum campione meo quod dicis, quia & tu mentiris, & tuus testis super mortuum meum.*

III. *Si testis victus fuerit.*

Et si ille victus fuerit qui negare testem voluit super mortuum suum, tunc amplius pugna duorum non veniat, quia ad testificationem per vim illum mortuum adquisivit; sed cum sacramento, ut lex est, testificetur, & testificatio firma permaneat.

IV. *De discordia iudicum.*

Sed hic discordant nostri iudices de pacto, quod ipse qui testem adducit jurare debeat quod mendacem testem non proferat, nec de illius testificatione sacramenti se abstinere debeat.

I ij

LXX BAI-
IVARIO-
NYM.

LXXBA-
IVVARI-
RVN.V. *Si plures fuerint testes.*

Et si plurimi testes fuerint, & ad unum conventum venerint, sortiantur illi testes inter se, & cui fors exierit, juret ille taliter & dicat: *Ad testem sortitus sum, & ad testem me facere volo.* Adprehendat manum proximi sui, & dicat: *Si illum Deus adjuvet & illum cujus manum teneo quod ego ad testem illum inter vos per aurem tractus fui de ista causa ad veritatem dicendam.* Tunc solus juret cum sua manu. Postea donet arma sua ad sacrandum, & per ea juret ipsum verbum cum uno sacramentali. Et si mendaciter jurat, componat illi cujus causam abstulit cum duodecim solidis, & ipsam causam restituat, aut defendat se cum campione suo, si recte juravit, hoc est, pugna duorum.

TITVLVS XVII.

De campionibus & causis quæ ad eos pertinent.

I. *Si unus ab altero fuerit interfectus.*

SI unus ex his ab altero interfectus fuerit, quamvis nobilis sit persona, non componatur amplius quam duodecim solidis, & ab eo componatur qui illum iniuste invitavit.

II. Si servus fuerit per domini sui consentum, pari modo ratio subjacebit. Sin autem, cum viginti solidis componat.

II. *De his qui propriam alodem vendiderunt.*

De his qui propriam alodem vendunt vel quascunque res, & ab emptore alter abstrahere voluerit & sibi sociare in patrimonio, tunc dicat emptor ad venditorem: *Terram, aut quæcunque fuerit res, abstrahere mihi vult vicinus meus, aut quis fuerit.* Et ille respondet: *Ego quod tibi donavi, cum lege integra & verbis significacione firmare volo.* super septem noctes fiat constitutum. Si dicit, cum utrisque utraque partes conveniunt: *Cur invadere conaris territorium quod ego iuste jure hereditatis donavi.* Ille alius contra: *Cur meum donare debuisti, quod antecessores mei antea tenuerunt?* Ille verò dicit: *Non ita, sed mei antecessores tenuerunt, & mihi in alodem reliquerunt, & vestita est illius manus cui tradidi, & firmare volo cum lege.* Si statim voluerit, liberam habeat potestatem. Sin autem, postea super tres dies aut quinque aut certe septem ea ratione firmet. Per quatuor angulos campi, aut designatis terminis, per hæc verba tollat de ipsa terra, vel aratrum circumducatur, vel de herbis, aut

ramis, silva si fuerit: *Ego tibi tradidi, & legitime firmabo per ternas vices.* Dicat hæc verba, & cum dextera manu tradat, cum sinistra verò porrigat vvadium huic qui de terra ipsa eum mallat, per hæc verba: *Ecce vvadium tibi do quod terram tuam alteri non do, legem faciendo.* Tunc ille alter suscipiat vvadium, & donet illum viceforibus istius ad legem faciendam. Si causa fuerit inter illos pugnae, dicat ille qui vvadium suscepit: *Injuste territorium meum alteri firmasti,* id est, falsiviroto. *Ipsam mihi debes reddere, & cum duodecim solidis componere.* Tunc spondeant pugnam duorum, & ad Dei pertineat iudicium. Sin autem, cum sacramento se defendat, id est, cum duodecim, quod suam terram iniuste non firmaret alteri, nec suæ ditioni restituere deberet, nec cum duodecim solidis componere.

TITVLVS XVIII.*

De mortuis & eorum causis.

I. *Si mortuum ex monumento ejecerit.*

SI quis mortuum liberum de monumento effodierit, cum quadraginta solidis componat parentibus, & ipsum quod ibi tulit furtivum componat.

II. *Si in flumine projecerit.*

I. Si quis liberum occiderit furtivo modo, & in flumen ejecerit, vel in talem locum ut cadaver redire non quiverit, quod Bajuvarij murdridam dicunt, in primis cum quadraginta solidis componat, eò quod funus ad dignas obsequias reddere non valet. Postea verò cum suo vveregildo componat.

II. Et si ipsum cadaver à fluminis alveo ad ripam projectum fuerit, & à quolibet inventum, qui iterum cadaver de ripa impinxerit, & exinde probatus fuerit, cum duodecim solidis componat.

III. Si servus furtivo modo supradicto more occisus fuerit, & ita abscondus, quod gamurdrit dicunt, novuplum componat, id est, centum octuaginta solidos.

III. *De vestitu mortuorum.*

I. De vestitu utrorumque, quod vvalaraupa dicimus, si ipse abstulerit qui hos interfecit, dupliciter componat.

II. Si alter, & non ipse reus, omnia furtivo more componat.

IV. *Si vulneraverit mortuum.*

Et si, ut sæpe contingit, aquilæ vel ceteræ aves cadaver repererint, & super ad lacerandum confederint, & aliquis fagit-

tam eiecerit, & cadaver vulneraverit, & repertum fuerit, cum duodecim solidis componat.

V. *Si cadaver laeserit.*

Simili modo quicumque cadaver hominis laeserit, quem alter interfecit, si caput amputaverit, si manum præciderit, si pedes, si aurem, si tantum quod profusionem sanguinis reputamus, de mortuo tam minima quam maxima plaga, semper cum duodecim solidis componat.

VI. *Si humaverit mortuum.*

v. 361. I. Et si à quolibet mortuus fuerit repertus, & cum humanitatis causa humaverit, ut neque à porcis inquinetur, nec à bestiis seu canibus laceretur, liber sit an servus, & postea repertum fuerit, ille qui eum humaverit, si requirere voluerit, parentes illius solvant ei solidum unum, aut dominus servi, si servus fuit. Sin autem, à domino recipiat mercedem, quia scriptum est: *Mortuos sepelire.*

II. Quia aliquotiens conspicimus, cum cadaver humo immissum fuerit, & lignum insuper positum, cunctis adstantibus, ut requiratur dominus cadaveris ut primus terram superinciat, & si liber, similiter filium aut fratrem, ne rei sint ceteri humatores. quod omne à falsis iudicibus fuerat aestimatum, non in veræ legis veritate repertum.

VII. *De navibus.*

I. Si quis navem alterius tulerit de loco suo, ipsam intactam reddat aut similem.

II. Et si eam foris aqua traxerit & absconderit, & negaverit interrogatus, furtivum componat.

TITVLVS XIX.

De canibus & eorum compositione.

I. **S**I quis canem seucem, quem leciuhunt vocant, furaverit, aut similem aut ipsum reddat, & cum sex solidis componat. Et si negare voluerit, cum tribus sacramentalibus juret secundum legem suam.

II. Si autem seucem doctum, quem triphunt vocant, furaverit, cum tribus solidis componat, aut cum uno sacramentali juret.

III. Si autem seucem qui in ligamine vestigium tenet, quem spurihunt dicunt, furaverit, cum sex solidis componat, & similem aut ipsum reddat.

IV. De eo cane quem biharhunt vocant, qui sub terra venatur, qui occiderit,

alium similem reddat, & cum sex solidis componat. L X B A
I V V A R I Q
R V M.

V. De canibus veltricibus, qui unum occiderit qui leporem non persequitur, sed sua velocitate comprehendit, cum simile & tribus solidis componat.

VI. De eo cane qui dicitur hapihuhunt, pari sententiæ subjaceat.

VII. De his canibus qui urfos vel bubalos, id est, majores feras, quod suvarzuwild dicimus, persequuntur, si de his occiderit, cum simile & sex solidis componat.

VIII. Qui verò pastorem, qui lupum mordet, occiderit, cum tribus solidis componat.

IX. Si autem canem qui curtem domini sui defendit, quem hovauvarth dicunt, occiderit post occasum solis in nocte, cum tribus solidis componat, quia furtivum est. Si verò ante solis occasum hoc fecerit, similem reddat, & cum uno solido componat.

X. Si autem canis per vestimentum aut per membrum hominem tenuerit, & de manu eum percussit ut moriatur, similem reddat, & amplius non requiratur. Et dominus canis quod canis fecit componat medietatem ac si ipse fecisset. Si hoc noverit, canem non requirat.

TITVLVS XX.

De accipitribus vel avibus.

I. **S**I quis accipitrem occiderit, quem chranohari dicunt, cum sex solidis & simile componat, & cum uno sacramentali juret ut ad volare & capere similis sit.

II. De eo qui dicitur ganshapuch, qui anseres capit, cum tribus solidis componat, & similem reddat.

III. Illum quem anothapuch dicimus, cum solido & simili componat.

IV. De sparvariis verò pari sententiæ subjaceat cum solido & simile restituendi, & cum sacramento ut tales sint quales interfectione damnavit.

V. Si vero furto ablati fuerint, per omnia furtivum cogantur solvere ut lex compellit.

VI. De his quidem avibus quæ de silvaticis per documenta humana domesticantur industria, & per curtes nobilium mansuecunt volitare atque cantare, cum solido uno & simile componat, atque insuper ad sacramentum.

L. X. BA-
IVVARI-
O. R. Y. M.

TITVLVS XXI.

*De pomariis & nemoribus atque apibus
& eorum compositione.*

I. Si quis alienum pomarium effodie-
rit per inuidiam, vel exciderit ar-
bores fructiferas, ubi duodecim siue am-
plius fuerint, in primis quadraginta soli-
dos componat, viginti cuius pomarium
fuit, & alios viginti in publicum, quia
contra legem fecit. Et alias arbores simi-
les ibi plantet, & unamquamque arbo-
rem cum solido componat, & omni tem-
pore pomorum solidos donet usque dum
illa arbores fructum faciant quas ille plan-
tauit.

II. Si quis aliena nemora præciderit, si
portat escam, & rubus est, cum solido &
simile componat.

III. Et si amplius usque ad numerum
sex per singulos singulum restituat. Dein-
de arborum numerositatem restituere cog-
gatur, & de his quæ nondum fructum
portauerunt, cum tremisse & simile re-
stituatur.

IV. De fagis verò tremissem & simile
restituendum censemus, usque ad nume-
rum sex solidorum per singulas arbores, id
est, decem & octo. Et si amplius damnum
infert, non cogatur componere nisi nu-
merum restituendi.

V. Si malum vel pirum vel cetera hu-
jusmodi, pari sententia ut fagi perseverent.

VI. Si verò de minutis silvis de luco vel
quacunque kabio vegetum reciderit, cum
solido & simile componat, & deinceps us-
que ad sex solidos restitutionem & com-
positionem.

VII. Si amplior fuerit numerus vegeta-
rum, non cogatur componere, nisi resti-
tuere cum simili & sacramento. Si au-
tem post compositionem & restitutionem
damnum intraverit inferre in ipsius nemo-
ra cui composuit, nihil excludat compo-
nendi sententiam, sed superioris observe-
tur regula sententiæ.

VIII. Si apes, id est, examen alicujus
ex apili elapsum fuerit, & in alterius ne-
moris arborem intraverit, & ille consecutus
fuerit, tunc interpellat eum cuius ar-
bor est, & cum fumo & percussione ter-
nis de transversa secure, si potest, fumum
eiciat examen, veruntamen ita ut arbor
non lædatur. Et quod remanserit, huius
sit cuius arbor est.

IX. Si autem in capturis quæ ad ca-
piendas apes ponuntur, id est, vasculis
apum, simili modo interpellat eum cuius
vasculum est, & studeat suum eicere exa-
men. Veruntamen vasculum non aperie-
tur nec lædatur. Si ligneum est, ternis vi-
cibus lidat eum terris. Si ex corticibus aut
ex furculis compositum fuerit, cum pu-
gillo ternis vicibus percutiatur vasculum,
& non amplius. Et quos eiecerit sua erunt,
& quæ remanserint, ipsius erunt cuius vas-
culum est.

X. Si autem dominum arboris vel vas-
culi non interpellaverit, & sine illius con-
scientia eiectum domino restituerit, & ille
cuius vasculum fuerat eum compellaverit
ut ex suo opere vel arbore res tulisset, &
ad restituendum compellaverit, quod
untrut vocant, & ille alius sinegare vo-
luerit, & dicit suum consecutum fuisse,
tunc cum sex sacramentalibus juret quòd
ex suo opere ipsum examen injustè non
tulisset, nec illud ad iudicium restituere
deberet.

XI. Pari modo de avibus sententia sub-
jacet, ut nullus de alterius silva, quamvis
priùs inveniatur, aves tollere præsumat, nisi
ejus commarchanus fuerit, quem calafico
dicimus. Et qui aliter præsumperit, sem-
per restitutionis sacramentum justum pu-
tamus, quamvis minima sit querela. Et si
admittitur, cum sex sacramentalibus ju-
rare lex compellit.

DE ISTIS SVFFICIT.

*S*equantur post ista in editione Lindenbrogii leges quas Tassilo Dux Bajuvariorum
tulit anno DCCLXXII. pridie Idus Octobris, quæ ab Henrico Caniso & Marco
Velfero editæ sunt ex veteribus membranis, ut ipsa Velferi verba ponamus. Eas nos hec
omissas volumus, quia cum Tassilo non fuerit Rex aut Princeps Francorum, leges ab eo
late ad institutum nostram pertinere non possunt.

Post illam Tassilonis constitutionem Lindenbrogii exhibet capitula octo quæ Dominus Ka-
rolus serenissimus addere iussit, itémque alia capitula numero quatuordecim, ad Bajuva-
rios præcipuè spectantia. Nos illa referemus ad annum DCCCVI. quo Karolus Magnus
imperij sui divisionem instituit inter Karolum, Ludovicum, & Pippinum filios suos.